

HÍREK, BESZÁMOLÓK

BESZÁMOLÓ A WSF 2005-RŐL

Az MTA Földtudományok Osztályának megbízásából a soproni MTA GGKI-ből mindketten résztvevői voltunk a Budapesten 2005. november 10–12. között immár másodízben megrendezett Tudományos Világfórumnak (a *World Science Forum – Budapest* nevű rendezvénynek). A rendkívül gazdag eseménysorozatról egy olyan áttekintést adunk, amelynek első részében az általános konklúziókat foglaljuk össze, a második részben pedig személyes benyomásainkról számolunk be.

I. Általános rész

A WSF 2005 célkitűzéseit a szervezők — az MTA, az UNESCO és az ICSU — a „Tudás, etika és felelősség” hármas jelszóval fejezték ki. A rendezvényről átfogó értékelést a www.mta.hu-n a World Science Forum-ra kattintva lehet olvasni magyarul és angolul. A következtetéseket szekciónként vonták meg:

A *Tudomány és politika* szekció rámutatott a tudósok, politikusok, véleményformálók és a nagyközönség eltérő érdekeire, a tudomány népszerűtlenségére, és arra, hogy az internet a világ megismerését egyre részletesebbé, de összességében töredeztette teszi. A tudósoknak az átlagpolgároknál többet kell tenniük a politika befolyásolásáért.

Az összefoglaló szerint a tudomány a „*Capacity Building*” (a magyarul „képeségfejlesztés”-ként ismert divatszóval fedett fogalom) szerves része. Az egyetemek és a kutatóintézetek kulcsfontosságú szerepet játszanak a tudomány fejlesztésének biztosításában. A kutatás feladatainak fontos eleme a problémamegoldó tudósok új generációjának képzése, és a tudomány olyan, „igények által vezérelt feladattá” alakítása, ahol a kutatási kérdéseket gyakran a kritikus társadalmi és gazdasági szükségletek határozzák meg.

Az *üzleti világ és a tudomány* kapcsolatából az egymás megértésére való törekvés emelendő ki, és külön fejezetet kaptak a *fejlődő országok perspektívái*.

A *Környezetünk jövője* szekció írásos összefoglalóját teljes egészében idézzük:

1. Az ember egyre nagyobb mértékben avatkozik bele a Föld környezetébe. Az emberi tevékenységek már a környezet minden összetevőjét befolyásolták. Egyre több tudományos bizonyíték van arra, hogy az emberi tevékenységek globális változásokat idézhetnek elő, sőt már előidézték ilyen változásokat a környezeti feltételek állapotában.
2. Félrevezető lenne külön kezelni a természeti környezetet (a saját és a jövő generációk környezetét) saját életünk-től és egészségünk-től. Az élethez való jog és ennek kiterjesztéseképp a biológiai és fizikai integritáshoz való jog teljes egészében a környezet függvénye.

3. A környezeti szabályozás megsértése így az emberi jogok megsértését jelenti, tehát bűncselekménynek kell tekinteni, és ekként kell kezelni társadalmi és jogi értelemben is.
4. Földünk környezete hatalmas, összetett rendszer, és mindent meg kell tennünk ennek a globális rendszernek az alaposabb megértéséért — beleértve a folyamatokat, visszacsatolási mechanizmusait és belső viszonyait.
5. Ahhoz, hogy az emberi társadalmak fenntarthatók legyenek, reagálniuk kell a környezeti változásra és változékonyságra, legyen az természetes vagy az ember által indukált, gyors vagy lassú. Ennek érdekében rugalmas emberi települések és mezőgazdasági rendszerek kialakítására van szükség.
6. A tudomány számára kulcsfontosságú kérdés, hogy megállapítható-e az ökológiai alsó határ globális, illetve regionális léptékben — például a levegő CO₂ tartalmának biztonságos szintje, vagy hogy mennyi növényzet kell a szükséges ökoszisztéma fenntartásához.
7. A globális környezeti problémák többoldalú megközelítést igényelnek.
8. Fontos fejlemények utalnak már most arra, hogy a politikai vezetők és a civil társadalom képviselői felismerik a fenyegető nagyléptékű környezeti kockázatokat, valamint az aktív beavatkozás és erősebb nemzetközi együttműködés, illetve a problémák megközelítése során használható alapelvek szükségességét.
9. A tudósoknak kötelességük határozottan felszólalni a kutatási és szakterületüket érintő közérdekű politikai kérdésekben. A semlegesség is állásfoglalás, mely azonban gyakran sérti az emberi jogokat.
10. Erősíteni kell a holisztikus szabályozási mechanizmusokat, köztük a széles nyilvánosság részvételét a döntéshozatalban, az állampolgárokat a demokráciában való részvételben segítő oktatási terveket; és a politika és a tudományos közösségek közötti körültekintő párbeszédet. A környezeti problémák összetettsége okán szükséges a környezeti adatokhoz való hozzáférés forrásainak és eszközeinek terjesztése és biztosítása, és a tudományos információ és eredmények szabad cseréje.

Végül a *jövő generációk oktatásáról*, valamint a *demokratikus parlament szerepéről* is lehet olvasni a konklúziók között.

II. Néhány személyes benyomás

A sokféle véleményt kifejező, színes előadásokból meglehetősen nehezen összefoglalható kavalkád alakulhatott ki a WSF 2005 hallgatóságában. A mi számunkra egyik legemlékezetesebb előadásban a szerző a tudományos ismeret-

tek jobb hasznosítását ún. információs ciklussal szemléltette, amelyben a társadalom és környezete problémáit az ún. megfigyelő tudósok (observing scientists) és a közszereplők (actors) jelzésére az ún. tervező (programmegoldó) tudósok (designing scientists) kezelik, oldják meg. Ez a ciklus az alap- és az alkalmazott kutatások egyfajta megfogalmazásának is tekinthető.

Igen tartalmas előadást tartott Peter NIJKAMP, a holland tudományos kutatási szervezet elnöke „A tudomány vég nélküli versenyfutás” címen az európai kutatás helyzetéről, amelyet SZENTGYÖRGYI Albertnek a kreativitásról szóló idézetével vezetett be. Érdemes nekünk is idézni: „A kreativitás nem más, mint nézni a dolgokat úgy, mint mindenki, de másként gondolkodni róluk”. Tanulságul szolgálhat az is, amit az előadó az európai kutatás gyengeségeiről mondott. Néhány ezek közül:

- Kevés a beruházás a K+F területén,
- Hiányzik a kritikus tömeg és fókuszálás,
- Különböző támogatási rendszerek léteznek,
- Hiányzik az új kutatás víziója stb. stb.

Elhangzott az is, hogy néha jó lenne kiiktatni az újságírókat a tudósok és a politikusok közül. Más ugyanis a tudósok, az újságírók és a politikusok időléptéke (time-scale-je).

A rendezvény jó néhány, kisebb-nagyobb mértékben meglepő megállapítással is szolgált minden egyes résztvevő számára. (Egészen biztos, hogy ezek közül is mindenki mást-mást emelne ki.) Peter LAX például határozottan kiállt a maghasadásos reaktorok mellett, vagy ide sorolható az a nézet, miszerint a tudományból 10–20 éven belül eltűnnek a diszciplínák. Az USA egyik legnagyobb társadalmi problémájának többen a vallásos fundamentalisták fellépését tartják, de igen különös, hogy a posztmodern károkozásról ugyanakkor nem esett szó: sem az előadásokban, sem a konklúziók között.

A környezeti szekció vezetői az esetleg hirtelen bekövetkező lehűlés (egy új jégkorszak) közeli lehetőségét határozottan elvetették. Ebben a szekcióban rendkívül érdekes volt SZÖLLÖSI-NAGY András előadása a vízhasználat jelenlegi módjának fenntarthatatlanságáról. Néhány fontos megállapításán érdemes elgondolkodni: mivel a klímaváltozásokra a vízkörforgás reagál a legérzékenyebben, az emberiség legnagyobb kihívása az ún. vízkockázat. (Már felsejlik a víz krízise: az emberiség 60%-a Ázsiában él, de a Föld vízkészletének csak 30%-a van ott. 6000 gyermek hal meg naponta a Földön vízhiányban. Máris felére csökkent a felhasználható víz mennyisége az eredeti, az érintetlen állapothoz képest.) Az olajfogyasztás ellehetetlenülését az USA példájával érzékeltették, amely szerint az USA kétszer (egyesekek szerint háromszor) annyit fogyaszt, mint amennyi új lelőhelyet feltár.

Ugyanebben a szekcióban PERSÁNYI Miklós környezetvédelmi és vízügyi miniszter „Politicians must control mass destruction tools” kijelentését André

BERGER akként kommentálta, hogy a tömegpusztító fegyverek között mindenekelőtt a televízió kordában tartása lehetne a politikusok feladata. (Miniszter úr színes előadásában egyébként a Tisza projekt következtetésen „Tisa project”-ként szerepelt, mintha a folyónak angolul „Tisa” lenne a neve.)

A *Környezetünk jövője* szekció szóbeli összefoglalója az írásos változatnál még jóval határozottabban fogalmazott: Földünket egyre inkább eluralja, ill. el fogja uralni a víz-, energia- és környezeti válság. Tevékenységünknek — a „Think globally, act locally” jelmondat két jelzőjének összevonásából — „glocal”-nak („glokális”-nak) kell lennie.

Nagy érdeklődéssel hallgattuk G. MEHTA, az ICSU elnökének előadását is, amelyben többek között bejelentette a Nemzetközi Geofizikai Év (IGY) 50 éves jubileumának megünneplését. Magánbeszélgetésben azt is megerősítette, hogy a Planet Earth Nemzetközi Éve is szervezés alatt van.

A WSF 2005 MTA székházbeli rendezvényei mindvégig kellemes atmoszférában zajlottak. (A parlamenti zárónapon már nem voltunk jelen.) BOGÁNYI Gergely Liszt- és Chopin-játéka tökéletes nyitánynak bizonyult, és az MTA-szervezés — a résztvevő szemével — végig gördülékeny volt. Kisebbségi anomáliákat csak néhány elmaradt előadás és ebből következő kényszerű, de minden esetben pontosan és előre bejelentett programváltozás okozott.

A rendezvény saját honlapján, a www.sciforum.hu-n élőben lehetett követni a WSF 2005 előadásait. Kár, hogy a felvett anyagokhoz e sorok írásakor már nem lehet hozzáférni, pedig a visszamenőleges lejátszás lehetősége tudományos, oktatási és ismeretterjesztési szempontból is rendkívül hasznos lenne.

A kísérő rendezvények egyike a kb. tucatnyi Nobel-díjast bemutató kiállítás volt, www.nobelprize.org szervezésében. A tudományos világforum figyelmesen szemlélődő résztvevőiben vegyes érzéseket keltett az irodalmi és békedíjasok szerepeltetése, különösen JELINEK osztrák író kitüntetett kiválasztása.

Egyikünk (a „Kína-viselt” ÁDÁM Antal) különösen nagy örömmel hallgatta a Kínai Tudományos Akadémia elnökének, LU YONGXIANG előadásának bevezetőjében a nagy kínai bölcselő, KONFUCIUS méltatását, akinek elveit a XX. század második felében a vörösgárdisták még a szemétre dobták. Néhány tanítás Európa keresztény/keresztényen füleinek is ismerősnek hangzik, így: Az élet kincs. — Egyenlő elbánás kell. — Becsüld a másikat! — Bátortsd az alkotást! — Légy hű és megbízható!

Végül jelezzük, hogy az MTA által erre az alkalomra elkészített angol nyelvű protokollkiadványból sajnos két földtudományi intézet (az MTA Földrajztudományi Intézet és az MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet) is kimaradt.

Ádám Antal, Szarka László

Hagyománnyá vált a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézetben (ELGI-ben), hogy Borbála-naphoz, védőszentünkhöz kapcsolódóan ünnepélyes keretek között adja át az ELGI igazgatója és az Eötvös Loránd Geofizikai Alapítvány (ELGA) kuratóriumának elnöke a Pro Geophysica kitüntetések.

Ez alkalommal december 4-éről 13-ára csúszott az ünnepség, mivel a különböző érdekek egyeztetése ezt kívánta meg.

A várakozás most is nagy volt. Egyrészt a szokásos kíváncsiság, hogy ebben az évben kik kapják a kitüntetést, hiszen a javasoltak száma meghaladta a 45-öt, másrészt az ünnepség eltolódásának oka foglalkoztatta a munkatársakat.

Az ünnepség résztvevőinek egy vidám csoportja (elől balról jobbra: KOZSA Gáborné, MÉSZÁROSNÉ JELINEK Beáta, SZABÓNÉ dr. KILÉNYI Éva)

Az ünnepi alkalomra — mint mindig — hivatalos volt a Magyar Geológiai Szolgálat (MGSZ) főigazgatója, hivatalvezetője, a Magyar Állami Földtani Intézet (MÁFI) igazgatója és helyettese, valamint meghívottak voltak az ELGI jelenlegi és volt dolgozói.

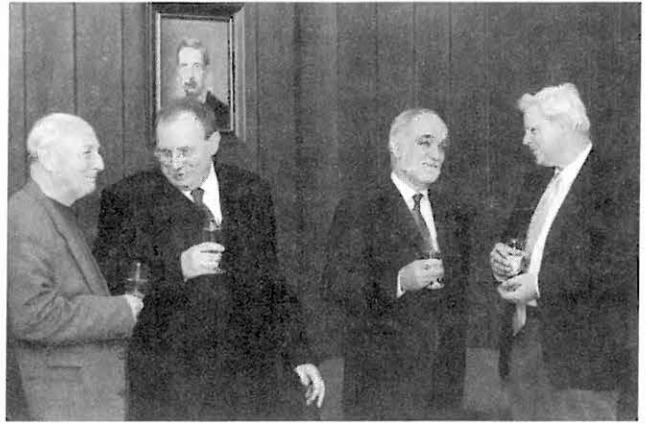
Örömeinkre vendégeink és intézeti dolgozóink is szép számban jelentek meg az ELGI konferenciatermében az ünnepség színhelyén, amely zsúfolásig megtelt.

A Pro Geophysica kitüntetettjei 2005-ben (balról jobbra: NYITRAI Tibor, BANCIU Gáborné, JÁVORKA Péterné és KARAS Gyula)

A konferenciaterem színesebb, gazdagabb volt, mint valaha. A teremben kapott lehetőséget volt kollégánk, NÉMETH Lajos festőművész 14 szép képének a bemutatására. A kiállítás november 19-től karácsonyig volt nyitva, amelyet HALÁSZ Iván, Budapest-Zugló polgármestere nyitott meg. Így vendégeink, az ünneplő közönség egyúttal kulturális programmal is gazdagodtak, hiszen az eddigi portrék — neves elődeink arcképcsarnoka — mellé üde, szép tájképek, városi utcarészletek sorakoztak fel.

A sok szép festménnyel díszített konferenciaterem, ez a megnyerő milió szebbé tette azoknak a kollégáknak a hivatalos nyugdíjba menetelét is, akiket — szintén hagyományosan — ilyenkor búcsúztattunk.

Vidám beszélgetés pezsgős pohárral, és sokatmondó arccal (balról jobbra: dr. MÜLLER Pál, dr. FARKAS István, dr. BREZSNYÁNSZKY Károly és PÁLYI András)

A gazdagon megterített asztalok, a hidegtalak, pezsgők és üdítők igazi ünnepi hangulatot teremtettek, s így kellemesen teltek el a kitüntetés utáni percek, órák.

Az Előkészítő Bizottság — a beérkezett javaslatok alapján — az Alapszabály szellemében előterjesztette javaslatát, amelyet az alapító intézet igazgatója, dr. FANCSIK Tamás és az alapítvány kuratóriumának elnöke, PÁLYI András elfogadott.

A PRO GEOPHYSICA Emlékérem 2005. évi kitüntetettjei ábécérendben a következők:

BANCIU Gáborné

1952-ben született Budapesten, az ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnáziumában érettségizett 1970-ben. Néhány évet a Díjbeszedő Vállalatnál és az OTP-nél töltött. 1977 szeptembere óta dolgozik az ELGI-ben. 1987-ben a SZÁMALK-ban üzemeltetésvezetői oklevelet szerzett. Intézetünk nagyszámítógépein (MINSZK-32, R-35, R-61) dolgozott, szeizmikus adatfeldolgozási feladatokban vett részt. A nagyszámítógépek leszerelése után a PC-k világába került. Az 1990-es évek óta az Adatkezelési és Kutatási Főosztályon dolgozott. Feladatai során sok program kezelését sajátította el, a legapróbb részletekig kiismerte azokat. Keze alól mindig precíz, igényes, szép kivitelű ábrák, térképek, szelvények kerültek ki. Bárki bármikor bátran fordulhat hozzá,

mindig segítőkész, a feladatokat kihívásnak tekinti, nélkülözhetetlen munkatársa intézetünknek.

JÁVORKA Péterné VILLÁM Márta (Vali)

1940. április 13-án született Budapesten. 1959–1962 között a MTESZ, majd 1970-ig a Kismotor- és Gépgyár alkalmazásában állt. 1970. július 15-én került az ELGI-be könyvtárosként. Könyvtárosi főiskolai végzettségét az egi Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán 1978-ban szerezte meg.

1977-ben kinevezték könyvtárvezetővé és ezt a feladatot 1993-ig, nyugdíjazásáig látta el. 1994-től folyamatosan a mai napig is aktív szerepet vállal a könyvtár munkájában. Beszámolókon szokott elhangozni, hogy „ez a projekt az ő közreműködése nélkül nem valósulhatott volna meg”.

Munkáját a szakma szeretete és szolgálata jellemezte. Szerény, előzékeny természete és rendszeretete azon könyvtárosok közé sorolja, akiket bizton nevezhet a szakma „vérbeli könyvtáros”-nak. A mai napig sincs olyan könyvtári tevékenység (akár fizikai is), amit ne szeretettel és teljes odaadással végezne.

Munkája mellett, aktív időszakában, a Szakszervezeti Bizottság Nőbizottságát vezette, az ő feladata volt megszervezni többek között a nyugdíjas-találkozókat, vagy a gyes-en lévő kismamák találkozóit. Ezért 1979-ben SZOT dicséretben, 1985-ben SZOT ezüst fokozata kitüntetésben részesült. 1969-ben Művelődési miniszteri dicséretet, 1974-ben Igazgatói dicséretet, majd 1981-ben KFH-elnöki dicséretet kapott.

Két felnőtt lánya és öt unokája van.

KARAS Gyula

1934. július 10-én született Füzesgyarmaton. A gimnáziumot Szeghalmon végezte.

1953-tól az ELTE TTK geofizikus szakának hallgatója, majd 1957-ben ugyanitt okleveles geofizikus diplomát kap. Egyetemi hallgatóként alapító tagja a Magyar Geofizikusok Egyesületének. 1957-től nyugdíjba vonulásáig (1990 vége) az ELGI munkatársa.

Régi ismerősök mosolya. Ez is elismerés (balról jobbra: dr. BREZSNYÁNSZKY Károly, dr. POSGAY Károly és KARAS Gyula)

Indulásként 1957–58-ban az intézet Egyeztető Osztályán főként gravitációs feldolgozásban (Nemzetközi Geofizikai év) vett részt.

1959–62 között az Elektromos Osztály keretében a komlói karotázs csoportnál észlelői, kiértékelői, majd csoportvezetői tevékenységében végzett terepi, ipari és módszertani munkafeladatokat. Az utóbbi elsősorban a gamma-gamma eljárás fekete közzén kutatásába történő bevezetési fázisát jelentette.

1963-ban Mongóliában a fúrásos vízkutatást szolgáló geoelektromos mérések kivitelezésében és értelmezésében vett részt.

1964–65-ben a tatabányai karotázs csoport és a budapesti vízkutató csoport vezetője.

Mind a komlói, mind a tatabányai időszak alatt az intézet megbízottjaként résztvevője volt a Geofizikai Műszergyár által gyártott karotázs műszerek terepi minőségvizsgálatának.

1966–67-ben az első Mongol–Magyar Földtani Expedícióban az expedíció helyettes vezetőjeként felszíni elektromos, mágneses és radiológiai méréseket, valamint értelmezést végzett.

1968-ban a Kísérleti Karotázs Osztály témafelelőseként vezetője lett az akusztikus karotázs eljárás hazai bevezetésének, mind a szilárd hasznos ásványok, mind a CH-kutatás vonatkozásában. A közetsebesség és csillapodás értékek módszertani vizsgálatán túl megindította a fotografikus eljárással felvett egyedi hullámképek rögzítését és elemzését a közetmechanikai paraméterek meghatározása céljából.

1972-től a Karotázs Műszer Osztály helyettes vezetőjeként, majd vezetőjeként témafelelősi minőségben részt vett az intézeti műszerfejlesztés geofizikai-módszertani céljainak meghatározásában és kialakításában, különös hangsúllyal a határainkon túl is forgalmazott komplex karotázs berendezésekre és a digitális rendszerek kialakítási felteteleire.

1980-tól a Módszertani Osztály vezetőjeként a komplex értelmezési eljárások kidolgozásában, az egyes fejlesztési stádiumban lévő lyukműszerek megalapozásában, kidolgozásában (pl. hazai fejlesztésű akusztikus rendszer, szuszceptibilitás szonda) és egyik legfontosabb témaként a digitális adatok feldolgozásában vett részt.

1989–90-ben az ELGI munkatársaként Kubában szakértői feladatot látott el, a kubai földtani tevékenységet folytató vállalatokon belül működő karotázs bázisok szakmai munkáját segítette.

Egyes feladatok témavezetőjeként rendszeresen részt vett a KGST mélyfúrású geofizikai munkájában, az e témákban folyt tárgyalásokon.

Munkáját 1970-ben Elnöki dicsérettel, 1975-ben a Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója kitüntetéssel ismerték el.

Mint kiválóan felkészült karotázs szakember mind itthon, mind a nagyvilágban öregbítette a magyar geofizika és ezen belül az ELGI hírnevét.

Megérdemelten kapta meg a Pro Geophysica kitüntetést.

NYITRAI Tibor

1925. július 18-án született Gebén. Hosszú intézeti pályafutását 1943 nyarán kezdte, amikor érettségi után, napidíjasként, néhány hónapig egy Eötvös-ingacsoportnál dolgozott. Ezt követték a jogi tanulmányok, majd a katonaság, és négy év szovjet hadifogság. 1949 tavaszán került haza és egyben vissza a intézethez, ahol kezdetben ismét az Eötvös-inga-, majd a graviméteres

mérésekben vett részt. 1954-ben megbízatást kapott az újonnan felépült Tihanyi Observatórium földmágneses méréseinek megszervezésére, a folyamatos földmágneses regisztrálás elindítására és az observatórium vezetésére. Sikeres tihanyi tevékenységével párhuzamosan — a háború miatt félbeszakadt jogi tanulmányainak befejezése mellett — 1961-ben geofizikus mérnöki diplomát is szerzett a Miskolci Egyetemen. A diploma megszerzése után a Dunántúli-középhegység és peremterületeinek komplex geofizikai vizsgálata keretében a geoelektromos mérések témafelelőse. A vizsgálatok célja perspektivikus barnaköszén- és bauxitlelőhelyek megtalálása és körülhatárolása volt. Közben két alkalommal — 1964-ben és 1969–70-ben — csoportvezetőként a mongóliai vízkutató expedícióban dolgozott. Hazatérte után, 1971-ben a Szeizmikus és Számítástechnikai Főosztályra került, itt már mint szeizmikus kiértékelő és témafelelős vett részt a dunántúli kutatásokban.

földön is sokoldalúan kamatoztatta, méltóképpen képviselve a magyar geofizikát.

A nyugdíjba vonulás szép hagyománya — az igazgató köszönetének három puttynos tokaji aszúval ad nyomatékot — dr. FANCSIK Tamás jelenlegi és dr. BODOKY Tamás ny. igazgató, valamint ...

NYITRAI Tibor átveszi a kitüntetést és fogadja PÁLYI András és dr. FANCSIK Tamás gratulációját

1978–81 között tanácsadóként Kubában dolgozott, ahol a kutatási tervek és jelentések értékelésénél kiválóan kamatoztathatta sokoldalú szakmai ismereteit. Tudományos főmunkatársként ment nyugdíjba 1985-ben.

Személyében az intézet egyik legrégebbi és egyben leg-sokoldalúbb kutatóját köszönhetjük, aki a különböző geofizikai módszereket átfogóan megismerte és ismereteit kül-

... dr. FANCSIK Tamás igazgató és SZABADOS László

Baráth István